IL-QORTI TAL-APPELL KRIMINALI

Onor. Imħallef Dr. Aaron M. Bugeja M.A. (Law), LL.D. (melit)

Illum it-28 ta' Novembru 2019

Appell numru 482 tal-2017

Il-Pulizija
vs
Kevin SAMMUT

Il-Qorti :

1. Dan huwa appell minn sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) nhar il-15 ta' Novembru 2017 fil-konfront ta' Kevin SAMMUT, detentur tal-karta tal-identita bin-numri 514880M fejn ġie mixli talli fl-24 t'April 2016 għall-ħabta tad-0900 ġewwa dawn il-Gżejjer Maltin fl-inħawi tas-Swieqi :

(1) Kien qiegħed iġorr arma tan-nar, kemm jekk ikkargata kemm jekk mhix, li ma tkunx fl-għata tagħha, jew jispara xi arma tan-nar, waqt li hija tkun inqas

minn mitejn metru minn xi belt jew raħal, jew zona abitata oħra, jew xi waħda mix-xtajtiet elenkati fl-iskeda VII, jew f'medda ta' ħamsin metru minn toroq prinċipali jew arterjali;

(2) U aktar talli fl-istess data, ħin, lok u ċirkostanzi ebda persuna m'għandha f'ebda mument iżżomm jew oġġorr arma tan-nar li tkun ikkargata, jew bl-iskrataċ fil-kompartiment tal-iskrataċ tal-arma, jew barra l-għata tagħha, jekk mhux f'post fejn huwa permess l-isparar fuq il-kaċċa.

2. Permezz tas-sentenza aktar il-fuq imsemmija, dik il-Qorti iddeċidiet li wara li rat ir-Regolamenti 17, u 18(2)(a) tal-L.S. 549.42 sabet lill-imputat ħati tal-imputazzjonijiet miġjuba kontra tiegħu, ikkundannatu għal multa ta' sitt mitt euro u ordnat is-sospensjoni tal-liċenza għal żmien sentejn minn dakinhar tas-sentenza.

3. Permezz ta' rikors datat 20 ta' Novembru 2017, l-imputat interpona appell minn din is-sentenza fejn essenzjalment qajjem tliet aggravji, wieħed li jittratta l-apprezzament tal-meritu kif magħmul mill-Qorti tal-Maġistrati li fil-fehma tiegħu kien żbaljat; u l-ieħor li kien jitratta l-fatt li dik il-Qorti straħet fuq evidenza li ma kienetx l-aħjar evidenza fiċ-ċirkostanzi tal-każ; u finalment l-aħħar aggravju kien jitratta l-piena inflitta mill-Qorti tal-Maġistrati li fil-fehma tiegħu ma kienetx ekwa u ġusta.

4. Rat l-atti kollha u semgħet it-trattazzjoni tal-partijiet matul l-udjenza;

Ikkunsidrat : -

5. Illi kwantu għal dak li jirrigwarda l-meritu ta' dan il-każ, l-appellant jikkontendi li filwaqt li huwa jikkonċedi li verament kien qiegħed fl-inħawi fejn kien il-każ fl-istess waqt huwa jinnega li kkommetta dawn ir-reati.

6. Illi f'dan il-każ l-appell jistrieħ fuq l-apprezzament tal-fatti magħmula mill-Qorti tal-Maġistrati. B'mod partikolari f'appelli ta' dan il-ġeneru, huwa importanti li jiġi ċċarat x'inhuma l-funzjonijiet ta' din il-Qorti tal-Appell Kriminali, li f'dan il-każ tisma' appelli minn sentenzi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati. Dawn il-funzjonijiet ġew spjegati f'diversi sentenzi, fosthom fis-sentenza ***Ir-Repubblika ta' Malta vs Emanuel ZAMMIT*** deċiża mill-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri)[1] fejn intqal:-

---

[1] Tal-21 t'April 2005. Ara wkoll Ara, fost ohrajn, l-Appelli Kriminali Superjuri: ***Ir-Repubblika ta' Malta vs Domenic Briffa***, 16 ta' Ottubru 2003; ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Godfrey Lopez*** u r-***Repubblika ta' Malta v. Eleno sive Lino Bezzina*** 24 ta' April 2003, ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Lawrence Asciak sive Axiak*** 23 ta' Jannar 2003, ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Mustafa Ali Larbed***; ***Ir-Repubblika ta' Malta vs Thomas sive Tommy Baldacchino***, 7 ta' Marzu 2000, ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Ivan Gatt***, 1 ta' Dicembru 1994; u ***Ir-Repubblika ta' Malta vs George Azzopardi***, 14 ta' Frar 1989; u l-Appelli Kriminali Inferjuri: ***Il-Pulizija vs Andrew George Stone***, 12 ta' Mejju 2004, ***Il-Pulizija vs Anthony Bartolo***, 6 ta' Mejju 2004; ***Il-Pulizija vs Maurice Saliba***, 30 ta' April 2004; ***Il-Pulizija vs Saviour Cutajar***, 30 ta' Marzu 2004; ***Il-Pulizija vs Seifeddine Mohamed Marshan*** et, 21 ta' Ottubru 1996; ***Il-Pulizija vs Raymond Psaila et***, 12 ta' Mejju 1994; ***Il-Pulizija vs Simon Paris***, 15 ta' Lulju 1996; ***Il-Pulizija vs Carmel sive Chalmer Pace***, 31 ta' Mejju 1991; ***Il-Pulizija vs Anthony Zammit***, 31 ta' Mejju 1991.

Fil-kawża ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Domenic Briffa*** ġie mistqarr li :

> Kif gie ritenut diversi drabi, hawn qieghdin fil-kamp ta' l- apprezzament tal-fatti, apprezzament li l-ligi tirrizerva fl- ewwel lok lill-gurati fil-kors tal-guri, u li din il-Qorti ma tiddisturbahx, anke jekk ma tkunx necessarjament taqbel mija fil-mija mieghu, jekk il-gurati setghu legittimament u ragonevolment jaslu ghall-verdett li jkunu waslu ghalih. Jigifieri l-funzjoni ta' din il-Qorti ma tirrizolvix ruhha f'ezercizzju ta' x'konkluzjoni kienet tasal ghaliha hi kieku kellha tevalwa l-provi migbura fi prim'istanza, imma li tara jekk il-verdett milhuq mill-gurija li tkun giet "properly directed", u nkwadrat fil-provi prodotti, setax jigi ragonevolment u legittimament milhuq

kif dejjem gie ritenut huwa principju stabbilit fil-gurisprudenza ta' din il-Qorti li hija ma tiddisturbax l-apprezzament dwar il-provi maghmul mill-ewwel Qorti jekk tasal ghall-konkluzjoni li dik il-Qorti setghet ragjonevolment u legalment tasal ghall-konkluzjoni li tkun waslet ghaliha. Fi kliem iehor, din il-Qorti ma tirrimpjazzax id-diskrezzjoni fl-apprezzament tal-provi ezercitata mill-ewwel Qorti izda taghmel apprezzament approfondit tal-istess biex tara jekk dik l- ewwel Qorti kinitx ragjonevoli fil-konkluzjoni taghha. Jekk, izda, din il-Qorti tasal ghall-konkluzjoni li l-ewwel Qorti, fuq il-provi li kellha quddiemha, ma setghetx ragjonevolment jew legalment tasal ghall-konkluzjoni li tkun waslet ghaliha, allura din tkun raguni valida, jekk mhux addirittura impellenti, sabiex din il-Qorti tiddisturba dik id-diskrezzjoni u konkluzjoni.

7. B'hekk anke jekk din il-Qorti tistħarreġ ix-xiehda li tkun tressqet quddiem il-Qorti tal-Maġistrati, ir-rwol ta' din il-Qorti jibqa' dak ta' reviżjoni tad-deċiżjoni mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati. Fil-kors ordinarju tal-funzjoni tagħha, ma ssirx Qorti ta' ritrattazzjoni, ċjoe li terġa tisma' l-każ u tiddeċiedi l-każ mill-ġdid. Id-deċiżjoni jekk l-imputat ikunx ħati jew le qabel xejn teħodha l-Qorti tal-Maġistrati li għandha d-dover li tanalizza l-provi u l-argumenti legali u tasal għall-konklużjonijiet tagħha wara li tkun qieset kollox.[2]

8. Din il-Qorti, bħala Qorti tal-Appell Kriminali twettaq id-dmir ta' reviżjoni tas-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati billi tara jekk u safejn, il-Qorti tal-Maġistrati, bis-saħħa tal-provi li jkunu ġew miġjuba mill-partijiet u tal-argumenti legali dibattuti quddiemha, setgħetx

---

minnhom. Jekk il- verdett taghhom huwa regolari f'dan is-sens, din il-Qorti ma tiddisturbahx (ara per ezempju Ir-Repubblika ta' Malta v. Godfrey Lopez u r-Repubblika ta' Malta v. Eleno sive Lino Bezzina decizi minn din il-Qorti fl-24 ta' April 2003, Ir-Repubblika ta' Malta v. Lawrence Asciak sive Axiak deciza minn din il-Qorti fit-23 ta' Jannar 2003, Ir-Repubblika ta' Malta v. Mustafa Ali Larbed deciza minn din il-Qorti fil-5 ta' Lulju 2002, ir-Repubblika ta' Malta v. Thomas sive Tommy Baldacchino deciza minn din il-Qorti fis-7 ta' Marzu 2000, u r-Repubblika ta' Malta v. Ivan Gatt deciza minn din il-Qorti fl-1 ta' Dicembru 1994).

[2] u dan sakemm ma jkunx hemm raġunijiet eċċezzjonali entro l-parametri ta' dak li jipprovdi l-artikolu 428(3)(5) tal-Kodiċi Kriminali li din il-Qorti tkun tista' tiddeċiedi hi l-meritu tal-kawża.

legalment u raġonevolment tasal għall-konklużjoni milħuqa minnha fis-sentenza tagħha. Huwa minħabba f'hekk u biex tilħaq dan l-għan li din il-Qorti, bħala Qorti tal-Appell tagħmel l-apprezzament tagħha tal-provi prodotti quddiem dik il-Qorti.

9. Bosta drabi l-fatti li joħorġu mill-provi mhux dejjem ikunu jaqblu ma xulxin. Anzi ġieli jkun hemm xiehda li jgħidu bil-maqlub ta' xulxin. Għalhekk din il-Qorti trid tara jekk, u safejn, b'dawk il-provi li kellha quddiemha, l-Qorti tal-Maġistrati setgħetx tasal għall-konklużjonijiet tagħha kif jidhru fis-sentenza b'mod tajjeb u skont il-Liġi. Jekk din il-Qorti tara li l-Qorti tal-Maġistrati setgħet tasal għall-konklużjonijiet li waslet għalihom skont il-provi u l-argumenti legali li kellha quddiemha, allura din il-Qorti ma tibdilx il-konklużjonijiet milħuqa mill-Qorti tal-Maġistrati u dan għaliex jekk il-Qorti tal-Maġistrati tkun għamlet xogħolha tajjeb, din il-Qorti ma tistax taqbad u tibdlilha s-sentenza jekk ma jkunx hemm raġuni valida.

10. Jekk mill-banda l-oħra din il-Qorti tara li, mill-provi li nġiebu jew mill-argumenti legali imresqin quddiemha, l-Qorti tal-Maġistrati tkun żbaljat fl-apprezzament tal-provi jew fl-interpretazzjoni tal-argumenti legali imresqin quddiemha, b'mod li allura din il-Qorti tqis ma jkunx sigur u sodisfaċenti li tistrieħ fuq dawk il-konklużjonijiet, allura din il-Qorti imbagħad għandha s-setgħa u d-dmir li tibdel dik is-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati, jew

dawk il-partijiet minnha li jirriżultaw li jkunu żbaljati jew li ma jirriflettux il-Liġi.[3]

11. In oltre, għal dak li jirrigwarda l-kredibbilta' tax-xhieda, l-artikolu 638 tal-Kodiċi Kriminali jagħmilha ċara li filwaqt li huwa fid-dover tal-Prosekuzzjoni li ġġib il-provi kollha u l-aħjar prova possibbli sabiex il-grad tal-prova tal-Prosekuzzjoni jintlaħaq b'suċċess, is-subartikolu (2) tal-istess artikolu jippostula li xhud wieħed waħdu jekk emnut huwa suffiċjenti. Dan ukoll ġie kkonfermat minn ġurisprudenza nostrana kopjuża fejn dan il-prinċipju ġie ripetutament assodat.[4]

12. Illi wkoll relevanti ai fini tat-test tal-kredibbilta huwa l-artikolu 637 tal-Kodiċi Kriminali li jistipula li għal dak li jirrigwarda xhieda ta' eta' minuri, xhieda tal-imputat kif ukoll ix-xhieda ta' persuni li huma klassifikati taħt l-artikolu 636 tal-Kodiċi Kriminali, fosthom

---

[3] Ara wkoll, fost oħrajn, l-Appelli Kriminali Superjuri: ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Rida Salem Suleiman Shoaib,*** 15 ta' Jannar 2009; ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Paul Hili,*** 19 ta' Gunju 2008; ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Etienne Carter,*** 14 ta' Dicembru 2004; ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Domenic Briffa,*** 16 ta' Ottubru 2003; ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Godfrey Lopez*** u ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Eleno sive Lino Bezzina,*** 24 ta' April 2003; ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Lawrence Asciak sive Axiak,*** 23 ta' Jannar 2003, ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Mustafa Ali Larbed,*** 5 ta' Lulju 2002; ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Thomas sive Tommy Baldacchino,*** 7 ta' Marzu 2000, ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Ivan Gatt,*** 1 ta' Dicembru 1994; u ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. George Azzopardi,*** 14 ta' Frar 1989; u l-Appelli Kriminali Inferjuri: ***Il-Pulizija vs. Andrew George Stone,*** 12 ta' Mejju 2004, ***Il-Pulizija vs. Anthony Bartolo,*** 6 ta' Mejju 2004; ***Il-Pulizija vs. Maurice Saliba,*** 30 ta' April 2004; ***Il-Pulizija vs. Saviour Cutajar,*** 30 ta' Marzu 2004; ***Il-Pulizija vs. Seifeddine Mohamed Marshan et,*** 21 ta' Ottubru 1996; ***Il-Pulizija vs. Raymond Psaila et,*** 12 ta' Mejju 1994; ***Il-Pulizija vs. Simon Paris,*** 15 ta' Lulju 1996; ***Il-Pulizija vs. Carmel sive Chalmer Pace,*** 31 ta' Mejju 1991; ***Il-Pulizija vs. Anthony Zammit,*** 31 ta' Mejju 1991.

[4] Ara fost oħrajn l-appelli kriminali sede inferjuri fl-ismijiet ***Il-Pulizija vs Joseph Bonavia*** ppreseduta mill-imħallef Joseph Galea Debono u datata s-6 ta' Novembru 2002; ***Il-Pulizija vs Antoine Cutajar*** ippreseduta mill-Imħallef Patrick Vella u deċiża fis-16 ta' Marzu 2001; ***Il-Pulizija vs Carmel Spiteri*** ippreseduta mill-Imħallef David Scicluna u deċiża fid-9 ta' Novembru 2011; Ara wkoll ***Ir-Repubblika ta' Malta vs Martin Dimech*** deċiża mill-Qorti tal-Appell Sede Superjuri u ppreseduta mill-Imħallfin Joseph Filletti, David Scicluna u Joseph R. Micallef u datata 24 ta' Settembru 2004.

persuni li jkollhom interess fil-kwistjoni li fuqha tkun meħtieġa x-xhieda tagħhom, jew fir-riżultat tal-kawża : -

> id-deċiżjoni (dwar il-kredibbilta tagħhom) titħalla fid-diskrezzjoni ta' min għandu jiġġudika l-fatti, billi jittieħed qies tal-imġieba, kondotta u karattru tax-xhud, tal-fatt jekk ix-xhieda għandiex mis-sewwa jew hix konsistenti, u ta' fattizzi oħra tax-xhieda tiegħu, u jekk ix-xhieda hix imsaħħa minn xiehda oħra, u taċ-ċirkostanzi kollha tal-każ.

13. Skond il-ġurisprudenza nostrana jekk il-Qorti tal-Maġistrati tonqos milli tagħmel dan l-ezerċizzju fir-rigward ta' xhieda ta' ċertu portata jew li permezz tat-testimonjanza tagħhom ikollhom pern fuq is-sentenza finali, tista tirriżulta n-nullita' tal-proċeduri, li tista' titqajjem anki *ex officio* mill-Qorti stess u dan partikolarment meta l-każ ikun jistrieħ fuq il-kredibbilta' o meno tax-xhieda. Fi kliem ieħor jekk il-Qorti tkun qed tibbaża s-sentenza tagħha fuq in-nuqqas ta' kredibbilta' o meno ta' xhud jew xhieda partikolari, dik il-Qorti ma tkunx tista tasal għal tali konkluzjoni b'mod sodisfaċċenti mingħajr l-ewwel ma tkun semgħet dawn ix-xhieda partikolari jixdu viva voce.[5]

14. In oltre kif gie ritenut mil-Qorti fl-Appell Kriminali fis-sentenza fl-ismijiet ***Il-Pulizija vs. Joseph Thorne,***[6]

> mhux kull konflitt fil-provi ghandu awtomatikament iwassal ghall-liberazzjoni tal-persuna akkuzata. Imma l- Qorti, f' kaz ta' konflitt fil-provi, trid tevalwa l-provi skond il-kriterji enuncjati fl-artikolu 637 tal-Kodici Kriminali w tasal ghall-konkluzzjoni dwar lil min trid temmen u f' hix ser temmnu jew ma temmnux'.

[5] Ara is-sentenza fl-ismijiet ***Il-Pulizija vs. Joseph Bartolo*** deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar id-9 ta' Settembru 1999 ippreseduta mill-imhallef Vincent Degaetano.
[6] Deċiza fid-9 ta' Lulju 2003 mill-Qorti tal-Appell Kriminali Sede Inferjuri ippreseduta mill-Imħallef Joseph Galea Debono.

15. L-akbar sfida li jkollu kull Ġudikant hi li huwa jkun jixtieq dejjem jasal li jiskopri l-verita storika. Dan peress li l-evidenza li jkollu quddiemu kemm dik diretta, kif ukoll u, *a maggior ragione*, dik indiretta, mhux dejjem neċessarjament iwasluh għall-dik il-verita'. Xhud jista' jkun konsistenti kemm fil-veritajiet li jgħid kif ukoll fil-gideb li jista' jkun qiegħed jgħid. U huwa għalhekk li jeżisti wkoll ir-reat ta' sperġur għaliex il-Qrati mhux dejjem ikunu f'qagħda li jikxfu l-verita storika mix-xiehda tax-xhieda li jixhdu quddiemhom. U f'kull każ, il-Qorti ma għandhiex il-fakulta u s-setgħa li tidħol fil-profondita' tal-moħħ, qalb u kuxjenza tax-xhud li jkun xehed quddiemha b'mod li tkun tista' tistabbilixxi ċ-ċertezza assoluta ta' dak li jkun qed jaħseb u jgħid billi taqralu moħħu u qalbu.

16. Mill-banda l-oħra l-evidenza indiretta, dik li tistrieħ prinċipalment fuq iċ-ċirkostanzi u li tkun bażata fuq l-analiżi taċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ, għalkemm mhix giddieba, tista' tkun qarrieqa. Huwa għalhekk li dawn il-Qrati dejjem straħu fuq il-massima li biex l-evidenza ċirkostanzjali tkun is-sies ta' sejbien ta' ħtija, din trid tkun inevitabbilment univoka. Ċjoe li tipponta biss u esklussivament lejn direzzjoni waħda biss. U xejn ħliefha. Għax altrimenti, din it-tip t'evidenza tista' tiżvijja lil Ġudikant mir-riċerka tiegħu tal-verita.

17. Il-Liġi penali **<u>ma teħtieġx</u>** li biex persuna tiġi misjuba ħatja tkun trid tiġi stabbilita s-suffiċjenza probatorja taċ-ċertezza assoluta, u dan għaliex Qorti rari ħafna tista' tkun konfrontata b'dan il-livell ta' prova. Fil-Liġi Maltija, bħal dawk li jsegwu l-proċedura penali imnisla mis-sistema Anglo-Sassoni, huwa biżżejjed li Qorti ta'

Ġustizzja Kriminali tkun konvinta lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni mill-provi imresqa mill-Prosekuzzjoni, u li ma jkunux ġew newtralizzati fuq bażi ta' probabbilta' mid-Difiża, sabiex tkun tista' ssib ħtija.

18. Dawn il-provi pero jridu qabel xejn ikunu jirrispettaw ir-regoli stabbiliti tal-evidenza fi proċedimenti penali, ċjoe l-*Law of Evidence*. Jekk dawk il-provi jkunu jikkonsistu prinċipalment fuq il-verżjoni ta' xhud waħdieni, il-Qorti xorta waħda tista' tasal sa' dak il-grad ta' prova, jekk dak ix-xhud ikun ġie emnut, in kwantu f'din l-eventwalita, din ix-xiehda ssir biżżejjed biex tagħmel prova sħiħa u kompluta minn kollox, daqs kemm kieku l-fatt ġie ippruvat minn żewġ xhieda jew aktar u tkun tista' ssib ħtija fl-akkużat.

19. Iżda jekk mill-banda l-oħra Qorti tkun teħtieġ prova teknika jew xjentifika u għalhekk tkun teħtieġ ħila jew sengħa speċjali, tkun teħtieġ li tiġi magħmula perizja minn persuni kwalifikati fil-qasam partikolari li tkun tolqot dik il-prova. Dawn ix-xiehda jitħarku bħal xiehda oħra, u huma mistennija li fl-aħħar tal-perizja tagħhom jipproduċu rapport, bil-fomm jew bil-miktub, lill-Qorti li tkun ħatrithom. Dawn ix-xiehda esperti jistgħu jixhdu dwar il-fatti u ċirkostanzi mistħarġa minnhom u li fuqhom ikunu bażaw ir-rapport tagħhom. Konsegwentement, a differenza ta' xiehda oħra, jistgħu jesprimu opinjoni fuq il-materja teknika li għaliha huma jkunu ġew maħtura. Fil-qadi ta' din il-mansjoni, dawn ix-xiehda jridu jaħilfu r-rapport tagħhom u meta jixhdu huma jagħmlu dan bil-ġurament.

20. Fattur ieħor importanti msemmi fil-Liġi Maltija huwa li meta dawn il-periti, matul ix-xogħol tagħhom ikunu ħadu informazzjoni mingħand persuni oħra fuq ċirkostanzi ta' fatt, dawn il-persuni għandhom jissemmew fir-rapport u jridu jiġi mismugħin fil-Qorti bħal kull xhud ieħor – dment pero li l-perit ma jkunx semgħa lil dawn ix-xiehda hu stess u bil-ġurament skont dak imsemmi fl-artikoli 650(5) tal-Kodiċi Kriminali. Eċċezzjonalment pero, jekk il-Qorti tħoss il-ħtieġa li dawn ix-xiehda jinstemgħu xorta waħda tista tordna li jinstemgħu quddiemha. Dan jista' jiġri wkoll fuq talba tal-imputat.

21. Imbagħad, dik il-Qorti wara li tkun għarblet kemm l-evidenza ordinarja kif ukoll dik esperta, kemm dik diretta u kif ukoll dik indiretta, biex tkun tista' ssib ħtija fl-imputat, il-Qorti tkun trid tkun żgura moralment, *sure* bl-Ingliż u fis-sistema Legali Ingliż,[7] li l-każ seħħ skont kif tkun qed tipprospetta l-Prosekuzzjoni in bażi għall-provi ammissibbli li jitresqu quddiemha.

22. Il-grad ta' suffiċjenza probatorja *lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni* huwa l-ogħla livell ta' prova li l-Liġi teħtieġ fis-sistema Ġuridiku Malti sabiex Qorti ta' ġustizzja kriminali tkun tista' ssib persuna akkużata ħatja ta' reat. Huwa livell li ma' jeħtieġx iċ-ċertezza assoluta, iżda li huwa ogħla mill-bilanċ tal-probabbilitajiet. Fil-każ Ingliż ***Majid***,[8] Lord Moses stqarr hekk :

[7] ***R v Majid***, 2009, EWCA Crim 2563, CA at 2
[8] ibid.

Judges are advised by the Judicial Studies Board, as they have been for many years, to direct the jury that before they can return a verdict of guilty, they must be sure that the defendant is guilty.

23. Inoltre, fil-ktieb tagħhom ***The Modern Law on Evidence***, Adrian Keane u Paul McKeown[9] jgħidu s-segwenti : -

In the wake of difficulties encountered with the formula of proof beyond reasonable doubt, Majid makes it clear that the direction on the criminal standard must adhere to the formula of proof by being "sure", in accordance with the longstanding advice given to judges by the Judicial Studies Board. That advice currently contained in the Crown Court Bench Book, is simply that the prosecution prove their case if the jury, having considered all the relevant evidence, are sure that the accused is guilty. Further explanation is described as 'unwise'. If the jury are not sure then, they must find the accused not guilty.

24. Sabiex tara jekk dan il-livell ta' sufficjenza probatorja intlaħaqx din il-Qorti trid, *inter alia*, tara jekk u safejn persuna tkun qed tixhed is-sewwa bil-prinċipji provduti lilha fl-artikolu 637 tal-Kodiċi Kriminali. Jekk il-Qorti tqis li, applikati dawn il-prinċipji, xhud ikun qiegħed jixhed is-sewwa, allura tkun tista' toqgħod fuq dak li jkun qed jgħid jew fuq parti minn dak li jkun qed jgħid skont il-każ. Jispetta dejjem lil min ikun irid jiġġudika l-fatti jiddeċiedi jekk, applikati dawn il-prinċipji, jemminx xhud f'dak kollu li jkun qed jgħid jew safejn jemmen minn dak li jkun qed jgħid, u dan japplika wkoll meta x-xhud ikun xhud waħdieni tal-fatti allegati.

25. Huwa biss meta jkun hemm **id-dubju veru, bażat fuq ir-raġuni, fuq is-sens komun u fuq il-buon sens, u fuq stħarriġ dettaljat u b'attenzjoni, b'diliġenza u b'mod imparzjali tal-provi u l-**

[9] Oxford University Press, 2012, p. 106 – 108.

argumenti kollha li jkunu ġew imresqin mill-Prosekuzzjoni u mid-Difiża li jwassal sabiex dak il-livell ta prova lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni jkun jista' jingħad li ma ntlaħaqx u li allura, bħala konsegwenza, l-akkużat ikun irid jiġi dikjarat mhux ħati tal-akkużi miġjuba kontrih.

Ikkunsidrat: -

26. Illi l-appellant jibbaża l-aggravji tiegħu prinċipalment fuq apprezzament erronju tal-provi prodotti nonche n-nuqqas ta' osservanza tal-*best evidence rule*. Huwa jikkritika n-natura tal-provi miġjuba bħala insuffiċjenti sabiex jaslu għas-sejbien ta' ħtija.

27. Kif intqal aktar fis-sentenza fl-ismijiet ***Ir-Repubblika ta' Malta vs George Spiteri*** deċiża mill-Qorti tal-Appell Kriminali, ġie ritenut is-segwenti:

> Huwa principju fondamentali fil-process kriminali li l-ligi tesigi li kull min jrid jipprova xi haga, ghandu jressaq l-ahjar prova, u dan jista' biss jaqa' fuq prova sekondarja kemm il-darba din l-ewwel jew l-ahjar prova mhiex disponibbli. Hu veru wkoll, izda, li min ghandu jiggudika jista', skond il-ligi, u minkejja dan il-principju fondamentali appena msemmi, joqghod fuq ix-xhieda anke ta' persuna wahda jekk b'dak li tghid din il-persuna, jikkonvinci lill-gudikant sal-grad tal-konvinciment morali mill-htija tal-persuna akkuzata.
>
> L-prova indizzjarja trid tkun wahda assolutament univoka, li tipponta biss minghajr dubju dettat mir-raguni lejn fatt jew konkluzzjoni wahda. Ovvjament jekk fatt jew cirkostanzi jistghu ragjonevolment jinghataw aktar minn tifsira jew interpretazzjoni wahda, tkun li tkun, allura dik ma tkunx prova ndizzjarja tajba, skond il-ligi, sabiex in bazi taghha tista' tinstab htija. Kif tghid u titlob il-ligi, biex prova ndizzjarja tigi ammessa bhala prova valida fis-sens li wiehed jista' ragjonevolment jasal ghall-konkluzzjoni tieghu ta' htija in bazi taghha bla ebda dubju dettat mir-raguni, irid ikun moralment konvint minn dan ir-rekwizit ta' l-univocita' taghha, cioe' li dik

il-prova tfisser biss u xejn aktar li l-akkuzat huwa hati ta' dak addebitat lilu w, allura, kull dubju ragjonevoli fir-rigward ghandu jmur favur l-akkuzat skond il-ligi.

Wiehed ghandu jkun ferm attent fl-apprezzament u nterpretazzjoni tal-prova ndizzjarja ghaliex ghalkemm din hi prova ferm importanti, u kultant anke aktar mill-prova diretta, pero', din hi prova li facilment tista' tqarraq lil dak li jkun qed jghamel l-interpretazzjoni w apprezzament taghha.[10]

28.In oltre u aktar reċentement fis-sentenza ***Il-Pulizija vs Cyrus Engerer***, il-Qorti tal-Appell Kriminali rriteniet illi :

Biex wiehed jistabilixxi jekk l-provi cirkostanzjali huma univoci wiehed irid jara l-assjem ta' dawn ic-cirkostanzi migjuba bhala prova u li dan il-konvinciment morali huwa wiehed ibbazat sal-grad rikjest tal-prosekuzzjoni tac-certezza morali (u mhux dik assoluta) jew il-prova lil hinn minn kull dubbju dettat mir-raguni. In oltre il-konkluzjoni biex tkun univoka mhux necessarjament trid tkun l-uniku xenarju li jista jintlahaq izda trid tkun l-unika wahda li tista twassal ghal htija b'mod ragonevoli kontra dak li jkun. Fi kliem iehor jekk jinholoq dubbju dwar l-univocita tal-provi cirkostanzjali liema xenarju alternattiv ma jkunx wiehed ragonevoli, dan ma jistax iwassal sabiex il-Qorti tillibera a bazi tan-nuqqas ta' univocita.[11]

29.Kwindi huwa essenzjali li l-provi indizzjarji jkunu b'saħħithom biżżejjed kif ukoll li jkunu jippuntaw f'direzzjoni waħda u ċioe' lejn il-ħtija tal-imputat u ħadd iktar floku. Jekk mill-banda l-oħra l-provi indizzjarji ma jkunux univoċi, ma jkunux jistgħu jagħmlu prova in sostenn tal-ħtija tal-imputat.

30.Illi importanti hawnhekk li din il-Qorti tirreferi għar-regola tal-*hearsay* u kif din tiġi applikata fil-kamp penali Malti. L-artikoli 598 u 599 tal-Kodiċi ta' Organizazzjoni u Proċedura Ċivili (Kap 12) li jirregolaw il-*hearsay evidence*, u reżi applikabbli fi proċedimenti

[10] Deċiża nhar il-5 ta' Lulju 2002 mill-Imħallfin Noel Arrigo, Joseph A. Filletti u Patrick Vella.
[11] Deċiża nhar it-8 ta' Mejju 2014 mill-Imħallef Michael Mallia.

quddiem Qrati ta' Ġustizzja Kriminali bis-saħħa tal-artikoli 520(1)(d) u 645 tal-Kodiċi Kriminali jgħidu kif ġej:

598. (1) Bħala regola, il-qorti ma tiħux qies ta' xiehda dwar fatti li x-xhud igħid li ġie jafhom mingħand ħaddieħor jew li qalhom ħaddieħor li jista' jinġieb biex jagħti xiehda fuq dawk ilfatti.

(2) Il-qorti tista', ex officio, jew fuq oppożizzjoni tal-parti, ma tħallix jew tiċhad li jsiru mistoqsijiet bi skop li jittieħdu xiehda bhal dawk.

(3) Iżda l-qorti tista' ġġiegħel lix-xhud li jsemmi l-persuna li mingħandha jkun sar jaf il-fatti li għalihom jirriferixxu dawk ilmistoqsijiet.

599. Il-qorti tista', skont iċ-ċirkostanzi, tippermetti xiehda fuq kliem ħaddieħor u tieħu qies tagħha, meta dan l-istess kliem ħaddieħor ikollu, fih innifsu, importanza sostanzjali, fuq il-meritu tal-kawża jew ikun jagħmel parti mill-meritu; inkella meta dan ħaddieħor ma jkunx jista' jinġieb biex jixhed, u l-fatti jkunu tali li ma jkunux jistgħu jiġu ppruvati sewwa xort'oħra, l-aktar f'każijiet ta' twelid, ta' żwieġ, ta' mewt, ta' assenza, ta' servitù, ta' rjieħ ta'immobbli, ta' pussess, ta' drawwiet, ta' ġrajjiet storiċi pubbliċi, ta'reputazzjoni jew ta' fama, ta' kliem jew fatti ta' nies li mietu jew li jkunu assenti u li ma kellhom ebda interess li jgħidu jew jiktbu l-falz, u ta' fatti oħra ta' interess ġenerali jew pubbliku jew li jkunu magħrufa minn kulħadd.

31.Fil-kawża deċiża minn din il-Qorti diversament presjeduta fl-ismijiet : ***Il-Pulizija vs Janis Caruana*** tal-14 ta' Mejju 2012 mill-Imħallef Lawrence Quintano il-kwistjoni tal-*hearsay evidence* kienet ġiet indirizzata b'dan il-mod : -

21. Bir-rispett kollu, il-hearsay rule tagħna (fl-artikolu 599) mhix daqshekk riġida daqs kemm wieħed jaħseb. Fil-fatt l-ewwel parti ta' dan l-artikolu jgħid hekk:

> '599. Il-qorti tista', skont iċ-ċirkostanzi, tippermetti xiehda fuq kliem ħaddieħor u tieħu qies tagħha, meta dan l-istess kliem ħaddieħor ikollu, fih innifsu, importanza sostanzjali, fuq il-meritu tal-kawża jew ikun jagħmel parti mill-meritu; inkella meta dan ħaddieħor ma jkunx jista' jinġieb biex jixhed, u l-fatti jkunu tali li ma jkunux jistgħu jiġu ppruvati sewwa xort'oħra,'

22. Fil-fatt fil-kawża 'Joseph Mary Vella et versus il-Kummissarju tal-Pulizija' il-Qorti Kostituzzjonali nhar it-13 ta' Jannar 1988 qalet hekk:

> 'Issa, fil-każ preżenti, si tratta ta' depożizzjoni ta' xhud dwar x'qallu ħaddieħor li ma jistax jiġi prodott minħabba li x-xhud ġie marbut bis-sigriet professjonali fuq l-identita' ta'dan il-ħaddieħor. Ċertament il-klem ta' dan il-ħaddieħor jistgħu, fiċ-ċirkostanzi tal-każ, ikollhom importanza sostanzjali fuq il-mertu tal-kawża. Għalhekk il-Qorti ma tara l-ebda raġuni l-għala għandha tiddipartixxi millkonlużjoni tal-ewwel qorti (li tħalli lil dan ix-xhud jiddeponi).'

23. Ukoll fl-Ingilterra u f'Wales ir-regola tal-hearsay m'għadhiex stretta daqsa qabel. Il-Qorti Ewropea Dwar id-Drittijiet tal-Bniedem fil-każ ' Al-Khawaja and Tahery versus the United Kingdom' tal-15 ta' Diċembru 2011 (deċiżjoni tal-Grand Chamber) qalet hekk f'pargrafu 130:

> 'However, the Court notes that the present cases have arisen precisely because the legal system in England and Wales has abandoned the strict common law ruel against hearsay evidence. Exceptions to the rules have been created, notably in the 1988 and 2003 Acts, which allowed for admission of ST's statement in Al-Khawaja's case and T's statement in Tahery's case.'

24. Fil-każ ta' Al-Khawaja, ST kienet għamlet rapport lill-Pulizija numru ta' xhur sewwa wara li kienet allegatament assaltata minn tabib. ST għamlet suwiċidju qabel il-ġuri. L-Imħallef li ppresieda ħalla li jinqara r-rapport waqt il-ġuri u ta direzzjonijiet appożiti. (Ara paragrafi 9 -19 tal-istess sentenza). Il-Grand Chamber ma sabitx vjolazzjoni talartikolu 6 (ara par.158 tas-sentenza).

25. Issa, jekk wieħed janalizza s-sitwazzjoni fil-każ li jinsab fil-preżent quddiem il-Qorti, ir-rapport bl-ebda mod ma jgħid li min għamel ir-rapport dwar is-serqa indika lill-appellant. Kieku kien hekk ir-rapport kien ikun prova li sar it-tali kliem iżda mhux prova li l-appellant wettaq is-serqa għalkemm l-istess rapport kien ikun jista' jintuża biex jikkorobora provi oħra. (Ara: Subramianiam v Public Prosecutor (1956) 1.W.L.R.956 at 969, PC).2 Fir-rapport odjern m'hemmx xi allegazzjoni bħalma ma għamlet ST fil-każ 'Al-khawaja vs UK' jew xi sitwazzjoni simili għal dak li aċċettat il-Qorti Kostituzzjonali. Hawn għandna biss rapport li saret is-serqa, ta' xhiex, fejn u meta. Min għamel ir-rapport mhux Malti, ma semma lil ebda persuna bħala suspettat, u ma jistax joqgħod jinġieb Malta biex jikkonferma li saret serqa ta' laptop. Terġa' min għamel irrapport ma joqgħodx f'xi pajjiż fil-viċin.

26. Għalhekk il-Qorti, wara li rat iċ-ċirkostanzi tal-każ, u wara li rat l-artikolu 599 tal-Kap 12 res applikabbli għall-Kap 9, qed tiddeċiedi li fil-proċess teżisti prova li hija ammissibbli. Ir-rapport huwa prova li saret is-serqa u ta' xejn aktar.

32.Oltre minn hekk fis-sentenza tal-Qorti Kriminali deċiża nhar l-24 t'Ottubru 2011 fil-kawża fl-ismijiet ***Ir-Repubblika ta' Malta vs Mario Azzopardi*** ġie deċiż is-segwenti : -

Li l-artikoli relevanti dwar il-Hearsay Rule huma l-artikoli 598 u 599 tal-Kap 12 reżi applikabbli għall-Kap 9 bl-artikolu 645 tal-Kap 9.

Il-każ li mhux l-ewwel darba li ġie ċitat b'approvazzjoni dwar il-hearsay rule f'kawżi ta' natura kriminali huwa Subramaniam v. Public Prosecutor fejn insibu dan ilkliem:

> 'Evidence of a statement made to a witness by a person who is not himself called as a witness may or may not be hearsay. It is hearsay and inadmissible when the object of the evidence is to establish the truth of what is contained in the statement. It is not hearsay and is admissible when it is proposed to establish by the evidence, not the truth of the statement, but the fact that it was made. The fact that the statement was made, quite apart from its truth, is frequently relevant in considering the mental state and conduct thereafter of the witness or of some other person in whose presence the statement was made.'

Jekk wieħed jimxi mal-prinċipji ta' dan il-każ allura ċerti persuni li magħhom ikun tkellem l-allegat vittma jistgħu jkunu prodotti (per eżempju, psikologu, għalliem jew social worker, il-ġenituri jew qraba fil-qrib tal-allegat vittma). Dawn jistgħu jixhdu li l-allegat vittma tassew qal hekk. Tali xhieda hija biss prova li l-allegat vittma tassew qal hekk, iżda mhux li dak li qed jgħid l-allegat vittma huwa tassew minnu. Jekk wieħed jeżamina l-ewwel sentenza tal-artikolu 599 tal-Kap 12, wieħed jista' jikkonkludi li l-hearsay rule fil-Liġi tagħna mhix daqshekk assoluta. U filfatt hekk qalet il-Qorti Kostituzzjonali hija u tiddeċiedi il- każ 'Joseph Mary Vella et versus Il-Kummissarju tal-Pulizija' (13 ta' Jannar 1988) fejn il-Qorti kkonfermat digriet tal-Prim'Awla biex jitħalla jixhed Prokuratur Legali li kien marbut bis-sigriet professjonali. Dan tħalla jixhed mingħajr ma kellu jikxef isem it-terza persuna li kienet qaltlu biex il-fatti li fuqhom kellhom jixhed il-Prokuratur Legali. Peress li d-depożizzjoni, li tista' tkun hearsay, tista' tkun prova diretta li ntqal xi ħaġa, ma tistax tiġi esklusa flistadju tal-eċċezzjonijiet preliminari.

F'dak li huma deċiżjonijiet kriminali, il-Qrati tagħna issa ilhom sew isegwu il-prattika dwar il-hearsay rule. (Ara dwar dan il-punt: Ir-Repubblika versus Meinrad Calleja). Reċentement il-Qorti tal-Appell Kriminali diversament preseduta qalet hekk:'

> Fil-limit tal-użu li għamlet l-ewwel Qorti tal-okkorenza msemmija, ma hemm xejn irregolari. Hu ben stabbilit li waqt li prova hearsay ma hix prova tal-kontenut ta' dak li jiġi rapportat li ntqal, hi prova li dak rapportat li ntqal fil-fatt intqal fiċ-ċirkostanzi, data, post u ħin li ntqal u in kwantu tali hi ċirkostanza li meħuda ma' provi u ċirkostanza oħra tista' wkoll tikkontribwixxi għall-apprezzament li tagħmel il-Qorti.' (1 t'April 2011 'Il-Pulizija versus Fabio Schembri' preseduta mill-S.T.O. il-Prim Imħallef Dr Silvio Camilleri).

33. Apparti dan fis-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Appell Kriminali fil-kawża fl-ismijiet ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Angelus Vella,***

deċiża nhar it-30 ta' Lulju 2015, ir-regola dwar il-*hearsay evidence* ġiet spjegata b'dan il-mod kwantu sempliċi daqskemm ċar -

> Ilu ben stabbilit minn din il-Qorti, kif anki rilevat mill-ewwel Qorti fis-sentenza tagħha, li mhux kull relazzjoni ta' x'qal ħaddieħor tikkostitwixxi hearsay evidence iżda jekk dak rapportat hux hearsay evidence jew le jiddependi mill-użu li wieħed jippretendi li jsir minn dak rakkontat. Jekk dak rakkontat jiġi preżentat bħala prova tal-kontenut tiegħu allura dak ikun hearsay evidence u bħala tali inammissibbli iżda jekk dak rakkontat jiġi preżentat mhux bħala prova tal-kontenut tiegħu iżda bħala prova li dak li ntqal verament intqal fiċ-ċirkostanzi ta' data, post u ħin li fihom intqal allura dan ma jkunx hearsay evidence u huwa ammissibbli għal ċerti għanijiet legali legittimi bħal sabiex tiġi kontrollata x-xiehda diretta tax-xhud li l-kliem tiegħu ikun qiegħed jiġi rapportat jew, fiċ-ċirkostanzi idoneji, anki sabiex tiġi korroborata xiehda diretta oħra.

34. Illi f'dan il-każ jirriżulta li ebda rappreżentant tal-Birdlife Malta ma xehed u l-anqas il-filmat imsemmi minnhom ma ġie eżebit bi prova fl-atti tal-każ. Quddiem il-Qorti tal-Maġistrati kien xehed ir-rappreżentant tad-WBRU, iżda li meta ġie biex jixhed ir-rappreżentant tad-WBRU quddiem din il-Qorti irriżulta li kien Emanuel Muscat, li pero ma kienx ir-rappreżentant tal-WBRU li kien xehed quddiem il-Qorti tal-Maġistrati. Id-Difiża ikkoncediet li r-rappreżentant tal-WBRU li xehed quddiem il-Qorti tal-Maġistrati kien eżebixxa dokumenti li jinstabu fl-atti u li saru referenzi għalihom u fil-kontemp ma kkontestax l-awtentiċita tagħhom.

35. Illi għalhekk il-pern tal-każ jistrieħ fuq ix-xiehda tal-Aġenti tal-Pulizija li kienu preżenti fuq il-post u li għamlu x-xogħol investigattiv meħtieġ li wassal għall-dawn il-proċeduri. Dawn l-Aġenti tal-Pulizija ma rawx huma lill-appellant jispara l-arma tan-

nar f'inqas mid-distanzi legali. Ix-xiehda ewlenin ta' dan l-allegat inċident kienu l-osservaturi membri tal-Birdlife Malta li pero baqgħu ma ġewx identifikati.

36. PC506 D. Bugeja xehed bl-affidavit a fol 9 li wara li hu, PS1141 u PC572 irċevew it-telefonata mingħand tal-Birdlife, marru immedjatament fuq il-post fejn iltaqgħu mal-membri tal-Birdlife. Dawn **<u>urewhom filmat ta' persuna tispara viċin il-bini</u>** fejn stqarrew ukoll li ftit mumenti qabel l-istess persuna kienet avviċinathom u stqasiethom għalfejn kienu qegħdin jieħdu l-filmat tiegħu. Dan ix-xhud flimkien mal-kollegi tiegħu għamlu spezzjoni fl-għalqa fejn sabu kamra, ħabtu l-bieb u ma kellhom ebda risposta. PS1141 qal lil min kien f'dik il-kamra li setgħa jagħmel li jrid u ma jiftaħx għax kellhom il-filmat. Ftit mumenti wara l-appellant mar fuq il-post fejn kienu l-Pulizija. Dan ix-xhud jgħid li semgħa lil PS1141 jgħid lill-appellant li l-membri tal-Birdlife kellhom filmat tiegħu jispara **<u>viċin tal-bini</u>**. Wara li ġie mogħti s-*soltu caution* l-appellant ġie mistoqsi jekk riedx jara l-filmat. PC506 jgħid li l-appellant ra l-filmat u wara ammetta li kien hu li spara, u li dik kienet l-ewwel darba li ħareġ għall-kaċċa f'dak l-istaġun.

37. PC506 jgħid li PS1141 kejjel bir-rutella sabiex jara kemm kienet id-distanza mill-bini residenzjali **<u>sal-post li kienu indikawlhom il-Birdlife</u>**[12] fejn irriżulta li d-distanza kienet ta' disgħin metru. PS1141 ivverifika mar-rappreżentant tal-WBRU Richard Lia dwar l-

[12] U allura hawnhekk ma jgħidx li l-post minn fejn mar biex jitkejjel kien meħud minn dak li x-xhud ikkonstata b'għajnejh minn fuq il-filmat li huwa kien ra'.

implikazzjonijiet ta' dik id-distanza, fejn Lia kkonferma li dan kien każ ta' azzjoni bil-Qorti u mhux dik amministrattiva. Minn hemm il-Pulizija elevat l-arma Benelli, cover tas-senter, cintorin u 42 skartoċċ, liċenza speċjali tal-kaċċa fir-rebbiegħa, u ktieb tal-kaċċa li għalihom l-appellant ingħata riċevuta filwaqt li ġie avżat li kienu sejrin jittieħdu proċeduri kontra tiegħu bil-Qorti.

38. PC572 Antoine D'amato xehed bl-affidavit a fol 13 u d-dettalji li forna huma simili għal dawk mogħtija minn PC506 Bugeja fis-sens li kienu ġew alteratati minn membri tal-Birdlife[13] u li qalulhom li kien hemm kaċċatur li spara tir viċin tar-residenzi. Dawn tal-Birdlife urew lill-Pulizija preżenti filmat fejn deher kaċċatur għal kaċċa bis-senter mikxuf viċin tal-bini. Il-membri tal-Birdlife indikawlhom ukoll il-post eżatt fejn kienu rawh li kien fejn dura f'għalqa mat-triq fejn kienu.

39. Għamlu spezzjoni fl-inħawi fejn ma sabux lil dan il-kaċċatur; iżda ftit ħin wara waqt li kienu għadhom jitkelmu mal-membri tal-Birdlife, resaq lejhom dan l-istess kaċċatur li huma identifikaw li kien l-istess wieħed li kienu raw fil-filmat. Jgħid li

> ahna kellimnieh u ghidnilu xkien ghamel fejn hu beda jighd li ma kien ghal kacca fil-post fejn urejnieh u ghalekk PS1141 qallu sabiex jigi jar ail-filmat hu stess ha jara fejn xhin rah dan ammetta li kienu hu u li kien ghal kacca bis-senter ikargat u wkoll li kien spara fuq gammiema. Ahna ghidlnilu li ma setghax joqghod ghal kaca fejn kien minhabba li kien f'distanza ta inqas min 200 metru mil-bini fejn hu kompla jghid li kien l-ewwel darba li kien mar hemm ghall kacca. Ahna kejjilna fil-prezenza tieghu stess mil-post fejn kien ghall kacca[14] sal bini fejn instab li kellu 90 metru.

---

[13] Mhux identifikati mix-xhud.

[14] Hawnhekk ix-xhud ma jgħidx jekk dan il-post kienx ġie determinat minn dak li huma kienu raw minn fuq il-filmat jew inkella minn dak li kienu qalulhom tal-Birdlife.

Imbagħad jagħlaq billi jtenni li elevaw l-oġġetti msemmija fix-xiehda ta' PC506.

40. PS1141 Noel Tanti jixhed permezz tal-affidavit a fol 15. Huwa jixhed b'mod simili għall-kollegi tiegħu imsemmija aktar il-fuq. Iżid hekk :

> Fil 24/04/2016 waqt li kont xoghol ma Pc 572 u Pc 506 f'inhawi ta Swieqi, ghal kacca u insib illegali ghal habta ta 09:00am gejn infurmat mill Control Room li kien hemm membri tal-Birdlife li riedu jaghlu rapport fuq kacca illegali, fejn jien kellimt wiehed mill Birdlife u mort nintaqa mieghu fejn ukoll urieni filmat ta kaccatur li kien vicin tal bini residenzjali u waqt li kienu qed jiehfu il filmat spara fuq gammiema.
>
> Jien mort flimkien ma Pc 572, u Pc 506 **gol post li kont rajt fil filmat u indikat mill membri tal-birdlife**,[15] fejn ma sibt li hadd imma meta mort ergajt hdejn il membri tal birdlife biex nghidilhom halli jibghat il filmat lil Insp C.Sheldon u inkomplu b'investigazjoni,waqt li kont qed nitkellem mal membri tal birdlife rajt persuna gejja fid direzzjoni taghna fejn qal li kienu hu li kien vicin il bini imma ma sparrax.
>
> Jien ghedtlu x'ismu u qalli li kien Kevin Sammut I.d card 514880M u jien ghedtlu li kellhom filmat tieghu u kif ukoll li kien spara. Dan kompla jghid li mhux vera li spara fil post li indikatlu, fejn baqa jallega li ma sparrax.
>
> Kellimt lil tal Birdlife halli nara jekk ma jistawx juru il filmat lil din il persuna fejn accettaw,tajt it twissija lil Kevin Sammut fejn wara li ra l-filmat li kellhom tal-birdlife dan baqa ma wegibx, u li gharaf lilu innisu
>
> Cempilt lil Mr Richard Lia Rapp ta WBRU biex nara jekk ma jittiehigx is senter fejn kont infurmat minn Mr Lia li jekk kellu inqas minn 150 metru s-senter irid jigi mehud, kif ukoll il licenzja specjali tal kacca fir rebbiegha.
>
> Jien mort ma Kevin Sammut inkejjel id distanza bil rutella fil prezenza ta Pc 572, biex nara kemm kien il boghod u irrizulta li kien 90 metru il boghod miz zona residenzjali.

[15] Enfażi tal-Qorti. Hawn jindika mhux biss li l-post kien indikat minn tal-Birdlife iżda prinċipalment l-ewwel isemmi l-post b'riferenza għal dak li **kien ra huwa stess fil-filmat.**

Qed jigi memmuz ritratt li ha PC 506 li kien fejn il-vettura tas-servizz waqt li kont qed inkejjal id-distanza ma Kevin Sammut.

41. Illi l-Qorti tqis li f'dan il-każ il-Prosekuzzjoni kien messha resqet ukoll ix-xiehda tal-membri tal-Birdlife Malta li kienu dawk li mhux biss li raw lill-appellant jikkaċċja iżda kienu wkoll dawk li ħadu l-filmat. Dan peress li l-Pulizija li kienu preżenti fuq il-post waslu **<u>wara</u>** li l-fatt allegat kien seħħ. Il-Qorti tal-Maġistrati setgħet tkun f'posizzjoni ferm aħjar li tiddeċiedi dan il-każ kieku kellha għad-disposizzjoni tagħha ix-xiehda tal-Membri tal-Birdlife magħquda mal-filmat. Hawnhekk allura tassumi importanza akbar l-evidenza mogħtija mill-Aġenti tal-Pulizija; kif ukoll jekk il-Qorti tal-Maġistrati setgħetx tistrieh fuq ix-xogħol kondott minnhom in bażi għal dak li qalulhom il-membri tal-Birdlife kif ukoll dak li huma raw minn fuq il-filmat miġbud mill-membri tal-Birdlife u l-azzjoni li l-Pulizija ħadet fuq dawn iż-żewġt sorsi t'informazzjoni.

42. Qabel xejn din il-Qorti jidhrilha li dak li qalu l-membri tal-Birdlife[16] lill-Pulizija jaqa' fir-relm tal-*hearsay evidence* u li din il-Qorti tqis li l-Qorti tal-Maġistrati setgħet biss tieħu konjizzjoni tiegħu fil-limiti ta' dak li l-ġurisprudenza Maltija spjegat fis-sentenzi tagħha, uħud minnhom aktar il-fuq imsemmija.

43. Il-posizzjoni tal-filmat muri minn dawn il-membri tal-Birdlife lill-Pulizija u lill-appellant pero hija aktar delikata minn hekk. Għalkemm il-Qorti tal-Maġistrati ma ratx dan il-filmat, hija pero

[16] li baqgħu anonimi u mhux imħarka b'xhieda.

ġiet konfrontata b'xiehda ta' tliet Aġenti tal-Pulizija li qalu li kienu ġew murija dan il-filmat u li imbagħad proċedew li jkomplu l-investigazzjoni u l-azzjoni tagħhom in bażi għal dak li kienu raw fuq dan il-filmat. Tibqa' l-kwistjoni ta' kemm fl-assenza tal-produzzjoni ta' dan il-filmat b'evidenza, ix-xiehda ta' dawn il-Pulizija u l-azzjoni meħuda minnhom hija legalment ammissibbli u sigura biżżejjed biex fuqha tkun tista' tinstab ħtija minn Qorti ta' Ġustizzja Kriminali.

44. Dwar dan il-punt, fis-sistema proċedurali Anglo-sassoni, u li fuqu l-Liġi proċedurali penali Maltija hija msejsa, il-***Blackstone's Criminal Practice* 2019** għandu dan x'jgħallem :

> The contents of photographs and films on which a party seeks to rely may be proved by the production of the original; or by the production of a copy proved to be an authentic copy; or by the parol evidence of witnesses who have seen the photograph or film. In *Kajala v Noble* (1982) 75 Cr Aoo R 149 Ackner LJ held that the rule, that if an original document is available in a party's hands he must produce it and cannot give secondary evidence of it, was confined to written documents in the strict sense of the term and has no relevance to tapes or films. In *Taylor vs Chief Constable of Cheshire* (1986) 1 All ER 225, a video cassette recording, made by a security camera and showing a person in a shop picking up an item and putting it into his jacket, was played to police officers who identified the person as Taylor. The recording, after it had been returned to the shop, was accidentally erased. Evidence by the officers of what they had seen on the video was held to have been properly admitted, on the ground that what they had seen on the video was no different in principle from the evidence of a bystander who had actually witnessed the incident, and the appeal against conviction was dismissed. The Court of Appeal held that the weight and reliability of the evidence had to be assessed carefully, and because identification was in issue, by reference to the guidelines laid down in *Turnbull* (1977) QB 224, which had to be applied in relation to not only the camera, but also to the visual display unit or recorded copy and the officers. See also Constantinou (1989) Cr App R 74. [17]

[17] Oxford University Press, 2018, para F8.62, paġna 2652.

45. L-implikazzjoni ta' din il-ġurisprudenza Ingliża hija importanti ħafna għall-fini ta' dan il-każ inkwantu jammetti l-ammissibbilita bħala evidenza fi proċeduri kriminali :

> just as a video recording of the commision of an offence is admissible, so also a witness who has seen the recording may give evidence of what he saw, as he is in effect in the same position a a witness with a 'direct view of the action' *Taylor vs Chief Constable of Cheshire* (1986) 1 All ER 225[18]

46. Dan iwassal lil din il-Qorti sabiex tikkonkludi allura li l-Qorti tal-Maġistrati setgħet legalment u raġonevolment tistrieħ fuq ix-xiehda tal-Pulizija fir-rigward ta' dak li huma raw fuq il-*video recording* li ġew murija mill-Membri tal-Birdlife sabiex jibbażaw l-investigazzjoni tagħhom minn hemm il-quddiem. Dan ifisser li allura l-Pulizija setgħu jixhdu dwar dak li huma kienu raw fuq dak ir-recording daqslikieku kienu huma stess xhieda tal-event li seħħ, b'*direct view of the action*.

47. L-azzjoni li ħadu l-Pulizija minn dak il-ħin il-quddiem, u b'mod partikolari mis-Surġent 1141 kienet li ma straħux biss fuq dak li huma kienu raw u pproċedew kontra tal-appellant. Huma baqgħu fuq il-post u kien l-appellant stess li mar ikellimhom. It-tliet Aġenti tal-Pulizija jaqblu li l-appellant ġie mogħti t-twissija u ġie muri wkoll dan il-filmat fuq il-post. Kien hemmhekk li huwa, wara li ra dan il-filmat stqarr mal-Pulizija li kien hu l-persuna li dehret fil-filmat. Biss anke hawn il-Pulizija marret pass oltre. Apparti minn

[18] Oxford University Press, 2018, para F16.11, paġna 2793.

hekk PC572 jgħid li huma kienu għarfu lill-appellant bħala li kien l-istess kaċċatur li kienu għadhom kif raw fuq il-filmat. Jgħid hekk :

> Aktar tard kif konna qed nergghu nitkelmu mal-membri tal-bird life gie fuq il-post kaccatur fejn ahna arafnieh li kien l-istess kaccatur li kienu wrewna fil-filmat. Ahna kellimnieh u ghidnilu xkien ghamel fejn hu beda jighd li ma kien ghal kacca fil-post fejn urejnieh u ghalekk PS1141 qallu sabiex jigi jar ail-filmat hu stess ha jara fejn xhin rah dan ammetta li kienu hu u li kien ghal kacca bis-senter ikargat u wkoll li kien spara fuq gammiema.

48.Imbagħad PS1141 ipproċeda biex fil-preżenza tal-appellant ħa l-kejl. Issa meta ġie biex jiddetermina minn fejn kellu jittieħed il-kejl, dan ix-xhud jgħid hekk :

> Jien mort ma Kevin Sammut inkejjel id distanza bil rutella fil prezenza ta Pc 572, biex nara kemm kien il boghod u irrizulta li kien 90 metru il boghod miz zona residenzjali.

Issa din l-istqarrija trid tittieħed in konsiderazzjoni fil-kuntest ta' dak li PS1141 kien għadu kif qal qabel, ċjoe.

> Jien mort flimkien ma Pc 572, u Pc 506 **gol post li kont rajt fil filmat u indikat mill membri tal-birdlife**,[19] fejn ma sibt li hadd imma meta mort ergajt hdejn il membri tal birdlife biex nghidilhom halli jibghat il filmat lil Insp C.Sheldon u inkomplu b'investigazjoni,waqt li kont qed nitkellem mal membri tal birdlife rajt persuna gejja fid direzzjoni taghna fejn qal li kienu hu li kien vicin il bini imma ma sparrax.

49.Jiġifieri wara li huwa kien mar ġol post li kien ra fil-filmat u indikat lilu mill-membri tal-Birdlife, huwa reġgħa mar lura hdejn il-membri tal-Birdlife, li evidentement ma kienux qegħdin fuq il-post eżatt fejn l-appellant kien ġie jidher jispara. Meta l-appellant mar ħdejn il-Puizija u l-membri tal-Birdlife, huwa għalhekk mar ħdejhom fejn kienu qegħdin, u għalhekk mhux fuq il-post fejn kien jidher jispara

[19] Enfażi tal-Qorti. Hawn jindika mhux biss li l-post kien indikat minn tal-Birdlife iżda prinċipalment l-ewwel isemmi l-post b'riferenza għal dak li **kien ra huwa stess fil-filmat.**

fuq il-filmat li raw il-Pulizija u li huwa ra magħhom ftit ħin wara. Kien għalhekk li imbagħad wara dan, PS1141 jgħid li *jien mort ma Kevin Sammut inkejjel id-distanza.* Għalkemm PS1141 verament ma jgħidx ċar u tond minn fejn tali kejl ittieħed, mix-xiehda tiegħu preċedenti jirriżulta li l- *post li kont rajt fil filmat u indikat mill membri tal-birdlife,* għalhekk għal dan ix-xhud kien l-istess post. Għalkemm PC506 jirreferi għal dan il-post minn fejn ittieħed il-kejl bħala l-post indikat lilhom mill-membri tal-Birdlife u PC572 jirreferi għalih bħala l-post fejn ittieħed il-kejl bħala post fejn kien għall-kaċċa, mix-xiehda ta' PS1141 jirriżulta li dawn kienu jekwivalu għall-istess post u ċjoe dak imsemmi minnu u ċjoe dak il-post li kien ra hu stess fil-filmat, u li kien jikkombaċja ma dak li kienu indikawlu l-Birdlife.

50. Dan il-kejl, mix-xiehda tal-Pulizija jirriżulta li ma kienx wieħed li jirrispetta d-distanzi stabbiliti mill-Liġi. Konsegwentement il-Qorti setgħet legalment u raġonevolment tasal għall-konklużjoni li ssib ħtija fl-appellant in bażi għall-provi li kienu miġjuba quddiemha.

51. Illi in kwantu għall-dak li jirrigwarda l-piena inflitta mill-Qorti tal-Maġistrati dil-Qorti trid tara jekk il-Qorti tal-Maġistrati setgħetx legalment u raġonevolment tasal għas-sentenza tagħha, jekk il-piena inflitta minnha kienet taqa' fil-parametri legali u jekk kienetx żbaljata fil-prinċipju jew kienetx manifestament eċċessiva.

52. Din il-Qorti tqis li, in bażi għall-provi imresqa u l-argumenti legali mistqarra quddiemha, l-Qorti tal-Maġistrati setgħet legalment u raġonevolment tasal għall-konklużjoni li waslet għaliha li ssib ħtija

fl-appellant. Tibqa' l-kwistjoni jekk il-Qorti tal-Maġistrati kienetx żbaljata fil-prinċipju jew erogatx piena li kienet manifestament eċċessiva. Kif ġie mistqarr mill-Qorti tal-Appell Kriminali (Superjuri) fil-kawża fl-ismijiet ***The Republic of Malta vs. Kandemir Meryem Nilgum and Kucuk Melek*** deċiża nhar il-25 t'Awissu 2005 :

> It is clear that the first Court took into account all the mitigating as well as the aggravating circumstances of the case, and therefore the punishment awarded is neither wrong in principle nor manifestly excessive, even when taking into account the second and third grounds of appeal of appellant Melek. As is stated in Blackstone's Criminal Practice 2004 (supra):
>
> "The phrase 'wrong in principle or manifestly excessive' has traditionally been accepted as encapsulating the Court of Appeal's general approach. It conveys the idea that the Court of Appeal will not interfere merely because the Crown Court sentence is above that which their lordships as individuals would have imposed. The appellant must be able to show that the way he was dealt with was outside the broad range of penalties or other dispositions appropriate to the case. Thus in Nuttall (1908) 1 Cr App R 180, Channell J said, 'This court will...be reluctant to interfere with sentences which do not seem to it to be wrong in principle, though they may appear heavy to individual judges' (emphasis added). Similarly, in Gumbs (1926) 19 Cr App R 74, Lord Hewart CJ stated: '...that this court never interferes with the discretion of the court below merely on the ground that this court might have passed a somewhat different sentence; for this court to revise a sentence there must be some error in principle." Both Channell J in Nuttall and Lord Hewart CJ in Gumbs use the phrase 'wrong in principle'. In more recent cases too numerous to mention, the Court of Appeal has used (either additionally or alternatively to 'wrong in principle') words to the effect that the sentence was 'excessive' or 'manifestly excessive'. This does not, however, cast any doubt on Channell J's dictum that a sentence will not be reduced merely because it was on the severe side – an appeal will succeed only if the sentence was excessive in the sense of being outside the appropriate range for the offence and offender in question, as opposed to being merely more than the Court of Appeal itself would have passed."[2]
>
> This is also the position that has been consistently taken by this Court, both in its superior as well as in its inferior jurisdiction.

53.Mill-banda l-oħra din il-Qorti trid tagħmel l-evalwazzjoni tagħha dwar jekk il-Qorti tal-Maġistrati applikatx piena li kienet manifestament eċċessiva meta wieħed jieħu kont ukoll tal-aspetti retributtivi u preventivi tas-sentenza emessa minnha. Kif intqal aktar il-fuq fl-appell ***Kandemir*** u li ġie wkoll imbagħad ribadit fl-appell superjuri ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Marco Zarb***, deċiża nhar il-15 ta' Diċembru 2005, din il-Qorti bħala Qorti ta' appell ma tiddisturbax is-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-ewwel istanza sempliċiment għaliex kienet tippreskrivi piena li kienet għola minn dik li din il-Qorti kif komposta kienet kieku tagħti kieku kienet hi li qegħda teroga l-piena. Biex l-appell jirnexxi, kien meħtieġ li l-appellant juri li l-piena mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati kienet toħroġ barra mill-parametri tal-piena jew miżuri applikabbli għall-każ. Din il-Qorti ma tinterferix ma pieni li ma jkunux jidhru li huma żbaljati fil-prinċipju, għalkemm ikunu jidhru li huma pieni ħorox għal xi Ġudikanti. Biex piena mogħtija minn Qorti tal-Ewwel Istanza tkun tista' tiġi mibdula jrid jiġi pruvat li kien hemm xi żball fil-prinċipju wara l-emanazzjoni ta' dik il-piena. Il-Qorti tal-Appell Kriminali fl-Ingilterra żviluppat ukoll il-kunċett ta' sindakabilita tal-piena tal-Qorti tal-Ewwel Istanza fil-każ li din tkun eċċessiva jew manifestament eċċessiva. Biss dan ma jfissirx li sempliċiment għax sentenza tkun tidher li hija fuq in-naħa aktar severa din tkun tissodisfa dan it-test tal-eċċessivita jew eċċessivita manifesta. Anzi dik il-Qorti ttenni li appell fuq tali piena jkun jista' jiġi milqugħ jekk jirriżulta li s-sentenza tkun barra l-parametri tal-piena li tkun applikabbli :

a. għall-offiża in kwistjoni u
b. għaċ-ċirkostanzi tal-ħati

u mhux għaliex tkun piena li tkun għola minn dik li kieku l-Qorti tal-Appell kienet teroga għall-każ in kwistjoni. Dawn il-prinċipji ġew ukoll imħadnin minn din il-Qorti, kolleġjalment komposta fis-sentenza ***Ir-Repubblika ta' Malta vs Carmen Butler et*** deċiża nhar is-26 ta' Frar 2009 fejn ġie mistqarr ukoll is-segwenti :

> 8. Fil-verita`, dawn il-principji huma rifless tal-principju l-iehor li meta jkun hemm sentenza li tigi appellata mill-hati, il-Qorti tal-Appell Kriminali, bhala regola, ma tiddisturbax il-piena erogata mill-ewwel qorti sakemm dik il-piena ma tkunx manifestament sproporzjonata jew sakemm ma jirrizultax li l-ewwel qorti tkun naqset milli taghti importanza lil xi aspett partikolari tal-kaz (u anke, possibilment, lil xi cirkostanza sussegwenti ghas-sentenza ta' l-ewwel qorti) li kien jincidi b'mod partikolari fuq il-piena. S'intendi, kif diga` nghad, "sentencing is an art rather than a science" u wiehed ma jistax jippretendi xi precizjoni matematika jew identita` perfetta fit-tqabbil tal- fatti ta' kaz ma' iehor jew tal-piena erogata f'kaz ma' dik erogata f'kaz iehor.

54. Il-ġurisprudenza prevalenti f'dan il-kuntest, tgħallem li meta Qorti tiġi biex teroga piena trid tieħu kont taċ-ċirkostanzi kollha li jsawru l-każ, jiġifieri dawk tal-vitmi, l-interessi tal-komunita kollha kemm hi, kif ukoll dawk tal-ħati. F'dan is-sens, kemm il-ġurisprudenza lokali kif ukoll dik Ingliża tistabbilixxi li fl-eżerċiżżju ta' reviżjoni imħolli lilha, il-Qorti tal-Appell Kriminali trid tistħarreġ appell fuq il-piena inflitta kemm billi tqis iċ-ċirkostanzi kollha prevalenti li l-Qorti tal-Ewwel Istanza setgħet kienet f'qagħda li tara, kif ukoll, skont kif imsemmi fis-sentenza ***Butler*** tqis *anke, possibilment, lil xi cirkostanza sussegwenti ghas-sentenza ta' l-ewwel qorti.*

55. F'dan il-każ, il-piena kienet fil-parametri legali u kienet kwalitattivament korretta. Anzi mill-atti jirriżulta li mill-fedina penali tal-appellant din ma kienetx l-ewwel darba li huwa kiser il-Liġijiet li jirregolaw il-kaċċa u minkejja dan il-Prosekuzzjoni u eventwalment il-Qorti tal-Maġistrati trattaw miegħu daqslikieku kien instab ħati għall-ewwel darba.

Deċide

Għaldaqstant il-Qorti qegħda tiddisponi minn dan l-appell billi, għall-motivi premessi, tiċħad l-appell u tikkonferma s-sentenza appellata.

Aaron M. Bugeja
Imħallef